

פרשת צו – НЕПРЕРЫВНОСТЬ И СТРАСТНОСТЬ

תרומת הדשן ויקרא ו ג (צו) : והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמנו אצל המזבח¹
להדליק אש במזבח (ויקרא ו ה-ו (צו) : ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר ... אש תמיד תוקד על המזבח²
לא לכבות אש המזבח (ויקרא ו ו (צו) : לא תכבה³

Книга «Берешит» – это книга о Творении, об истоках народа, начиная и завершая праотцами. Книга «Шмот» – это книга о рождении народа. «Ваикра» говорит об упрочении этого рождения в вечном завете, завершившем и утвердившем опыт Синай⁴. В конце «Ваикра», в главе «Бехукотай», завет с еврейским народом заключается через брахот и клалот. То, что со всей определенностью выражено в конце книги, устанавливается и укрепляется на всем ее протяжении⁵.

Наша глава начинается словами: *צו – צו – צו את אהרן ואת בניו – заповедай Аарону и всем будущим поколениям коэнов*⁶. Этот договор останется в силе и после эпохи Храмов и жертвоприношений. *Еврей должен знать, что – тот или иной – «храм» у нас есть всегда*⁷. Ниже нам станет ясно, что эти слова Тора обращает к нам – более, может быть, чем ко всем предыдущим поколениям.

Поддержание завета требует двух важных моментов: непрерывности (трумат-а-дешен) и воодушевленности (огонь). Они необходимы для того, чтобы мы были теми, кем должны быть (третий компонент, искупление (жертвоприношение), исцеляет там, где воодушевление «подвело» и человек согрешил).

Начнем, как это делает наша глава, с пепла и огня. Коэнам предписано снимать пепел с жертвенника в качестве первой работы начинающегося дня (сразу по

¹ חינוך מצוה קל"א

² חינוך מצוה קל"ב

³ חינוך מצוה קל"ג

⁴ ממעמקים, ריש במדבר: ספר בראשית נקרא בפי הרמב"ן (בהקדמתו לספר שמות), ספר היצירה, ובו כלולים סיפורי האבות – השרשים שמהם התפתחה האומה הישראלית. ספר שמות מתאר את תהליך יציאת מצרים שתוכו – התהוות האומה הישראלית, שלב המקביל לשלב לידת העובר. עוד כלול בספר שמות, מעמד קבלת התורה – שלב הגדול של האומה הישראלית. ספר ויקרא משלים את הצוויים שנצטוו בהר סיני ובו מבואר ענין ברית סיני – בחינת ברית נישואין. וגו'.

⁵ ממעמקים, שם מצטט לרמב"ן, ויקרא כה א: בהארות: דבר זה מתבטא במיוחד בסיום ספר ויקרא ששם מובא הציווי על השמיטה שנאמרה בה

Поэтому, когда «Ваикра» говорит о заповеди шмиты, подчеркивается, что заповедь эта была получена у горы Синай.

⁶ רש"י ויקרא ו ב: צו את אהרן - [ת"כ] אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות

⁷ ר יעקוב קמיניצקי כפי שהובא ב Stone Chumash

Когда у нас нет Храма, стол еврея является жертвенником (Хагуга 27a). Стол – символ милосердия и гостеприимства еврейского дома, а также наставлений, что человек дает своим детям, и примера, что он им показывает. Этот Храм вечен, и Тора требует относиться к нему с неослабным вниманием.

окончании ночи) (трумат-а-дешен)¹, зажигать новый огонь каждое утро², никогда не позволяя ему угасать³. Уборка пепла может показаться делом весьма незначительным, однако – обратите внимание! – для выполнения этой мицвы коэн обязан полностью облачиться в одежды священнослужения⁴.

В заповеди трумат-а-дешен Тора дает нам урок непрерывности. Ибо, завершая служение предыдущего дня, трумат-а-дешен возвещает конец цикла, позволяя начаться новому циклу следующего дня. Идея такова: *«Сегодняшний день не приносит новой миссии. Надо только заново выполнить задачу, что уже выполнялась вчера. И последние из еврейских потомков стоят здесь, перед Б-гом, с той же жизненной миссией, что выполняли их предки»* (Гирш⁵).

Поэтому, объясняет рав Гирш, трумат а-дешен находится в исключительном положении, когда речь заходит о меиле. Все другие вещи в Храме, когда выполнение мицвы закончено, не могут более стать причиной меилы⁶. Но относительно пепла с жертвенника меила всегда остается возможной⁷. Эта, казалось бы, пустяковая вещь олицетворяет преемственность в жизни еврейского народа: каждый цикл или поколение выполняют определенную миссию, но все они основаны и опираются на предыдущий этап.

Когда пепел убран, коэны должны поместить на жертвенник для поддержания огня **שני גזרי עצים** – два полена. Вне жертвенника⁸ зажигались еще три огня, и они горели всегда, непрерывно⁹.

¹ חינוך מצוה קל"א: מזבח - תרומת הדשן: ויקרא ו ג (צו): והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמך אצל המזבח

² חינוך מצוה קל"ב: מזבח - להדליק אש במזבח (ויקרא ו ה-ו (צו): אש תמיד תוקד על המזבח, ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר

³ חינוך מצוה קל"ג: מזבח - לא לכבות אש המזבח (ויקרא ו ו (צו): לא תכבה

⁴ ר' בחיי ו ג ד"ה ולבש הכהן מדי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן. הודיענו מכאן שאף הרמת הדשן שהיא עבודה קלה צריכה בגדי כהונה... ולמדנו מזה כי גם מצות הרמת הדשן שהיא עבודה קלה צוה הקב"ה שיתהדר בה הכהן לפניו שילבש בגדי כהונה ובהם ירים את הדשן, וכל זה הערה ודרך חיים לכל מי שמתקרב להקב"ה באחת מהעבודות, או מי שמתעסק באחת ממצותיה של תורה שיתהדר לפניו יתברך בעשותו באחת מהעבודות, או מי שמתעסק באחת ממצותיה של תורה שיתהדר לפניו יתברך בעשותו אחת מכל מצות ד' שישפיל כבוד עצמו לכבוד הש"י אפילו בעבודה קלה שבהם.

ובבכור שור ו ג: ופשטיה דקרא, כשרוצין לפנות המזבח מן הדשן שעליו, היה לובש בגדי כהונה ועולה על המזבח, שאין לעלות על המזבח בבגדי חול, ומוריד הדשן עד אצל המזבח, ולאחר שהורידו משם, לובש בגדי חול ומוציא חוץ למחנה, וזהו (ד): "ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן."

⁵ ו ג דף 173

⁶ כל שנעשה מצותו אין בו משום מעילה

⁷ פסחים כו.

⁸ ויקרא ו ב: צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו: (ה) וקראש על המזבח תוקד בו לא תכבה

רמב"ן ו ב: ואש המזבח תוקד בו - יאמר שתוקד במזבח כל הלילה, כי מצוה שישומו ביום עצים הרבה כדי שלא יתאכלו לגמרי ויכבה האש ממנו ולפי דעתו, מה שאמר (פסוק ו) אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, מצוה לכהנים בקיום האש, כמו שאמר (פסוק ה) ובער עליה הכהן עצים, וצוה שיזהרו בזה ויערכו אש ועצים הרבה שתוקד האש תמיד כל היום וכל הלילה, והזהיר בלאו שלא תכבה לעולם והנה אם נתעצלו הכהנים וכבתה האש עברו בלאו, ומפני זה אמרו רבותינו (ימא מה): שהיתה מערכה שניה לקיום האש:

⁹ ויקרא ו ה-ו (צו): אש תמיד תוקד על המזבח, ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר לא תכבה (עייני ב חינוך מצוה קל"ב ומצוה קל"ג)

Внутри каждого человека горит пламя, говорит «Сефер а-хинух». Эта страстность и энергия, самая мощная движущая сила в человеке, должна быть благословенной, чтобы действовать с правильной интенсивностью и в верном направлении¹.

Огонь очень важен для цивилизации еще со времен Первого человека, который открыл его в свой первый моцаэй шабат. Каждую неделю мы начинаем с благословения בורא מאורי האש², как если бы мы говорили: «Да будет наша страстность в эту неделю праведной». Если мы возложим всю страстность нашего духа на жертвенник Всевышнего³, мы разрешим все наши сложности и неясности⁴.

Но огонь – вещь «обоюдоострая»: человек может испытывать страстную тягу к дурному. Тот самый огонь, что может быть направлен на любовь к Б-гу⁵, направленный неверно, способен произвести самые страшные разрушения⁶.

Поэтому, давая нам наставления относительно этого огня, Тора говорит нам об ола⁷, жертвоприношении, которое כולה לדי – полностью сжигается как посвященное Б-гу. Это и значит слово עולה (от «подниматься», «возноситься») – оно целиком уходит к Б-гу⁸. Сама ола чиста – и потому она искупает думы сердца (הרהורי הלב)⁹, т.е. отрицательные страсти.

¹חינוך קלב: ומהו אש זה, הוא הטבע שבאדם ... והוא ראש לארבעתן ... ועל כן צריכה הברכה בו יותר. וענין הברכה הוא שלימות, כלומר דבר שאין בו חסרון ולא מותר, וכן אש שבאדם צריך לברכה זו שיהא ממנו באדם מה שצריך אליו, לא פחות כי יחלש כחו, ולא יותר כי ישרף בו

² מסכת פסחים נד עמ' א

³ רבינו בחיי ו ב: ולפי שקר העברה היא ברוח היה הכל כליל באש ושב אל הרוח

⁴ ספורנו ו ב: צו את אהרן. זאת תורת העולה - אחר שהגיד מעשה הקרבנות אמר התורה הראויה לכל אחד ואחד, אשר בה רמז חלק עיוני בהם. ואין ספק כי יש הבדל רב בין בני אל חי בפעולותיהם וכוונותיהם, דומה להבדל אשר בין מיני הקרבנות. והזכיר בעולה שכולה על המזבח לריח ניחוח, אמנם קצתה עולה בלהב המזבח, ואמר ש"היא העולה באמת. וחלק ממנה אצל המזבח והוא הדשן, שיש בו קצת לחלוחית, באופן ש"האש בוערת בו עם אותו החלק העולה באמת, כאמרו הדשן אשר תאכל האש את העולה. וקצת ממנה והוא הדשן (פסוק ד) הגמור, יוציאוהו אל מחוץ למחנה: בבגדים פחותים, מכל מקום יהיה מוצאו אל מקום טהור:

⁵ רב צדוק הכהן, צדקת הצדיק, מד: מי שיש לו תשוקה גדולה לתאוות הגוף אל יתעצב בזה לחשוב כמה פגום הוא שיש לו תשוקה כל כך. כי אדרבה הוא כלי מוכן לתוקף אהבת ותשוקת דרישת האמת. וכמו שנחמו ההוא סבא [אשר הוא אליהו לדעת היש מפרשים בתוסי פרק קמא דחולין (ו'). ושמעתי דכן הוא האמת ודקושיית תוסי שם אין כאן מקומו] לאביי (סוכה נ"ב). ועל זה אמרו דלעתיד לבוא צדיקים נדמה להם יצר הרע כהר ורשעים כחוט השערה ואינו שקר רק שניהם אמת כי לאלו תשוקתם ותאוותם עצומה ביותר:

⁶ הדרש והעיון: האש היא אחד מהדברים היותר נחוצים לקיום האדם, בלעדה לא יכול להתקיים, אבל אוי ואבוי לו להאדם אם תצא האש מגדרה (הובא בליקוטי בתר ליקוטי עמ' לד)

⁷ נתיבות שלום, עמ' כז: צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד.

⁸ אבן עזרא ו ב: היא העולה - נקראת כן בעבור שהיא עולה כלה על המזבח

⁹ ויקרא רבה ז ג: גופא אמר רשב"י לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב

Итак, перед нами две, казалось бы, противоположные силы: непрерывность, или будничность, или повседневность, пепла (трумат-а-дешен) и красота и страстная порывистость огня. Второе следует первому: страстность никогда не должна быть использована для создания нового золотого тельца.

Самым «пассионарным» из евреев был Иосеф. Пророк Овадья называет его «пламя»¹. Внутренний огонь помогал Иосефу реализовать свое видение: он был «сновидец» (בעל החלומות) – человек, который упорно добивается осуществления своих видений. При этом Иосеф является совершенным праведником (יוסף הצדיק), а человек воодушевленный и провидящий более, чем кто бы то ни было, верен Б-жественному плану. Страстность огня следует за непрерывностью, постоянством תרומת הדין.

Описывая строительство Мишкана, Тора называет людей, отдававших имущество и время для его создания, – נשאו לבם² и נדיבי לב³ и נדבה רוחו⁴. Все это – слова, выражающие внутреннее горение, воодушевленность. Это была воодушевленность, направленная на определенный план действий⁵, абсолютная преданность делу⁶. Этот внутренний огонь создает еврейский народ. Эти люди приносили не просто пожертвование, они отдавали себя⁷. Стих говорит: כל נדיב לבו יביאה – *всякий, побужденный своим сердцем, пусть принесет его*⁸. И это «ego», по сути, означает их собственные сердца⁹.

А когда пришло время проявить мастерство, которым эти вчерашние рабы никак не могли обладать, они решили эту проблему благодаря נשיאת לב¹⁰. Другими

¹ עובדיה א יח: והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי ד' דבר:

² שמות לה כא: לה כא: ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וגו'

³ שמות לה כא: ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ד' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ובגדי הקדש

⁴ שמות לה כב: ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב וגו'

⁵ מלבי"ם לה כא: באו כל איש אשר נשאו לבו, שכח המושל והבחירה שלו התנדב ברצון טוב, וכל אשר נדבה רוחו מאשר צייר ברוחו תועלת הנדבה הזאת וגודל ענינה (ע"ש שהאר"ך)

Лев (сердце), говорит Мальбим, – это орган, который побуждает к действию, тогда как ruach – это мысли и представления человека о данном предмете.

⁶ אור החיים לה ה: יביאה את תרומת ה' פסוק זה מראה באצבע כי לבד המורגש יש המושכל, והוא מאמרם ז"ל כי מעשה התרומה מושכל היא בחינת השכינה כי לה יקרא תרומת ה', ועל ידי מעשה התרומה יפעיל בה דבר טוב ויחבר אוהל בל ימוט, ועיקר הרצון במעשה הוא המושכל, והוא אומר יביאה, פירוש יביא לבחינה הנעלמת עם תרומת ה', וביאר הכתוב מי הוא אשר יביאה, ואמר כל נדיב לבו, פירוש העושה דבר מנשיאות הלב, אשר ידבנו לבו לצד התנועות הרוחניות השוכן בלב בחשק הדבר, יפעיל במושכל נעלם, אבל אם יביא התרומה בלא נדיבות לב אין זה פועל במושכל:

⁷ נתיבות שלום, שם: מדוע כתיב קחו ולא תנו (קחו מאתכם תרומה לד'), וכן מאתכם הוא לשון לכאורה. כן צ"ב הלשון יביאה, מדוע לא כתיב יביא את תרומת ד'. ... וזהו אומרו קחו מאתכם ... שתקחו מעצמותכם, ע-י שתמסרו את הדבר האהוב ביותר לתרומת המשכן, שבזה תקריבו את עצמותכם תרומה לד'.

⁸ Вместо ожидаемого ד' יביא את תרומת ד'

⁹ נתיבות שלום, שם: וזהו אומרו כל נדיב לבו יביאה, (מדוע לא כתיב את תרומת ד'), שזאת גופא יביא תרומה, את נדיבות לבבו, את גרשותיו ואהבתו ואת תאוותיו לתרומת ד'.

¹⁰ שמות לו (ב) כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשת אתה:

словами – страстное стремление сердца, несмотря ни на что, сделать то, что кажется невозможным, открыло их для Б-жественного вдохновения, а оно привело их к пониманию, что надо делать¹. Вот на что способна воодушевленность.

У страстности есть и другой аспект. Наше воодушевление при принесении шкалим и строительстве Мишкана должно сочетаться с подобным же воодушевлением, направленным на полное истребление зла: недаром за отрывком «Шкалим» следует отрывок «Захор»². Иосеф, вдохновенный сновидец, являет собой также архетип истребителя Амалека. Пророк Овадья говорит, что именно пламя Иосефа истребит нашего врага Эсава:

עובדיה א: והיה בית יעקוב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש³

Таким образом, огонь выполняет две функции: он дает свет (אש מאיר) и он сжигает (אש שורף). Менора, которая дает свет, огнем же и освещается. В сущности, тем же огнем, что горит на жертвеннике. Наше страстное стремление к добру должно сочетаться с таким же горячим стремлением уничтожить зло⁴.

Мудрецы сравнивают полное сжигание жертвы עולה, с описания которого начинается наша глава, с уничтожением Эсава⁵, возмездием Яакова. Но не только Эсава, находящегося вне нас, должна уничтожить наша עולה своим пламенем, этим пламенем должны быть сожжены все наши извращенные страсти и вожделения – עולה על הרהורי הלב בא לטהר. И потому Тора говорит об огне конкретно как об огне עולה⁶.

Рассмотрим, что происходит, когда наше воодушевление «дает сбой» в борьбе со злом и в его уничтожении. Царь Шауль потерял престол из-за своего неуместного милосердия к царю-злодею Амалеку⁷, и святой и добрый Шмуэль указал ему путь,

¹ העמק דבר לו ב: אשר נתן ה' חכמה בלבו. ומפרש המקרא היאך שייך נתינת חכמה בלב. הרי הכל ב"ש חוץ מיראת שמים ע"כ מפרש כל אשר נשאו לבו וגוי זהו ג"כ חכמת הלב לבטח שיצליח בזו הפעולה ושירצה לקבל ע"ע להתקרב אל המלאכה. אע"ג שלא למד מעולם אמונות זו. ובאמת כן במלאכת חול שייך נשאת לב לאיזה מלאכה. בד"מ אם בא אדם לעשות בית אמונות ללמד לתינוקות אמונות. והיה מביא הרבה ילדים לבחור במה חפץ לשלוח יד. זה אומר אני רוצה בזה וזה אומר אני רוצה בזה. והבחירה מועלת להם לענין לימודו כמה שנים שיעמוד על תכלית המלאכה שבחר בה. כך היה במעשה המשכן הבחירה לכל אחד באיזו אמונות היתה מועלת לעשות בלי לימוד כלל. רק בהצלחת ה' לדבר אשר נשאו לבו:

² שפת אמת [תרמ"ט]: אכן הקב"ה בחסדו הקדים שקלים להיות מקודם אש מאיר. ומרוב התלהבות דקדושה נעשה מעיל קנאה ושלהבת אש לשרוף קשו של עשו. לכן שקלים קודם לזכור:

³ ובדעת זקנים (בראשית לג יא) וכי יש לי כל - פי' שיש לי כל הצריך לי ללכת נגדך שכבר נולד יוסף ויש לי עתה אש ולהבה לשרוף קש שלך

⁴ שפת אמת [תרמ"ט]: בפסוק אש תמיד פרש"י אפילו אש מנורה מאש מזבח החיצון תוקד... כי יש אש מאיר ויש אש שורף והם בח"י שקלים וזכור... שאפילו אש המנורה דכתיב בה להאיר. מ"מ מאש מזבח החיצון השורף ומכלה הסט"א מכח זה נמצא אור המאיר אח"כ.

⁵ מדרש תנחומא צו פ"ב: היא העולה על מוקדה - זו מלכות אדום שעלתה עצמה שנאמר (עבדיה א) אם תגביה כנשר וכו'... ויהיב ליקידת אש

⁶ נתיבות שלום: צו מאמר "ואש המזבח תוקד בו" - עיין בקטע השני המשל שם.

⁷ שמואל א (טו ט) ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הכרים ועל כל הטוב ולא אבו החרימם וכל המלאכה נמזבה ונמס אתה החרימו:

отрубив голову Агагу¹. Шауль пощадил Агага, и от Агага родился Аман, который чуть было не уничтожил наш народ. А благодаря правильному проявлению милосердия, когда Давид пощадил своего оскорбителя Шими бен-Гера, родился Мордехай, принесший возмездие Аману². Здесь нет вариантов, нет места для неясностей.

Не было человека, который относился бы к правде и милосердию более страстно, чем Моше-рабейну. И при этом глубокое сочувствие к чужой боли³ дополнялось у него страстной ненавистью к несправедливости⁴. Хатам Софер отмечает три случая проявления этой ненависти, в которых со всей ясностью виден духовный рост Моше от эпизода к эпизоду. Первый эпизод – Моше убивает египтянина. Он становится убийцей⁵ и должен предстать перед судом фараона, что обычно означает верную смерть⁶. Чудесным образом этот неречистый, косноязычный человек говорит какие-то точные вещи и уходит невредимым. Затем он пытается помешать ссоре между двумя евреями, т.е. на этот раз – представителями своего народа. Ненавидеть постороннего, который причиняет страдания твоему брату, сравнительно легко. Но здесь Моше пришлось вступить во «внутрисемейный» конфликт. Это – шаг вверх. И, наконец, Моше ссорится с чужеземцами, мидианитянами, чтобы защитить дочерей Итро от других пастухов⁷. Бережное отношение Моше к людям идет рядом с ненавистью к угнетателям. И одно не может существовать без другого.

¹ שם (טו לג) ויאמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמן וישסף שמואל את אג לפני ד' בגלגל:

² מגילה יב ע"ב – יג עמ' א: ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני מה עשה לי יהודי דלא קטליה דוד לשמעני דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן ומה שילם לי ימיני דלא קטליה שאול לאג דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל

³ חכמה ומוסר (רב שמחה זיסל זיו) דף ג: והנה מצינו במרע"ה בפרשת שמות "ויגדל משה וגו' וירא בסבלותם" ופרש"י "נתן עינו ולבו להיות מיצר עליהם", פירוש הרגיל עצמו בציוור כאלו קרה לו זאת, ולכן הלך לראות, כידוע, כי כה הציוור בא מהתקרבות החוש כמו רגש חום האש וכדומה. וכל כך הרגיל עצמו בציוורים, עד שהרגיש בצערם כמו שהוא עצמו היה בצער הזה, וממילא נשא בעול עמהם יותר מצערו הוא כי הם הרבים ובפרט כלל ישראל ע"ש עוד עד סוף הקטע אחרי זה.

Рав Ш.-Р. Гирш, י תתקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו – ב: ... Он никогда не должен забывать, что его вытащили из воды... Поэтому всю жизнь он был чувствителен к людским бедам.

⁴ חתם סופר: לא יוכל להביט אל עול

⁵ ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול

⁶ וברש"י ד יא: ויאמר ד' אליו מי שם פה לאדם או מי ישום אדם או חרש או פקח או עור הלא אנכי ד': מי שם פה – מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה. או מי ישום אדם – מי עשה פרעה אדם שלא נתאמץ במצות הריגתך ואת משרתי חרשים שלא שמעו בצוותו עליך ואספלטורין ההורגים מי עשאו עורים שלא ראו כשברחת מן הבימה ונמלטת (תנחומא)

Однако рав Ш.-Р. Гирш говорит следующее (טו): Фараон был абсолютным монархом, а Моше совершил убийство. К тому же сказано не обычное выражение для обозначения смертной казни, а להרוג (убить, [предательски] убить). Можно предположить, что как приемный сын принцессы Моше занимал высокое положение и фараон должен был с этим сообразовываться, на что не мог бы рассчитывать рядовой человек.

⁷ חתם סופר: כאן נראה מהותו של משה רבינו גם בתחילת ענינו, כי לא יוכל להביט אל עול, על כן היום הראשון בצאתו אל אחיו ראה כי המצרי עושה לו עול ויהרגהו. ואף כי היו מושלים על העבריים גבה לבו בדרכי האמת, והביט אל עמל לא יוכל. ונוסף לזה ביום השני הוכיח במישור אפילו מאחיו זה נגד זה. ולבסוף אפילו ברועי העיר שעשו עוול לבנות הכהן, והוא גר ומתגורר, מתנדנד ובורח על נפשו מכל מקום ויקם משה ויושיען, ולא בקש תשלום תגמול, כי הלך לו עד שקראו לאכול לחם. ורק האמת והיושר אהובים עליו מן הכל.

Мы говорим о страстности и о дурных страстях. Но что противоположно страстности? Человек без страстности – нелепость. Это отсутствие убеждений, моральной и духовной энергии, неспособность совершить хоть что-то значительное. Таковы были Амон и Моав. Евреи хотели мирно пройти по их территории, приобрести пищу, заплатить за нее и двинуться дальше, но им было отказано: «Не желаем, чтобы нас беспокоили. Обойдите, пожалуйста, кругом. Мы порядочные граждане, занятые собственными делами. Не вносите беспокойства в нашу мирную жизнь и, будьте добры, не навязывайте нам свои нужды».

Человек, лишенный страстности, не может двигаться в верном направлении. Он ни на что не нацелен. 'לא יבא מואבי בקהל ד' – евреям запрещено вступать в брак с такими людьми (даже если они сделали гиюр)¹. Поразительно! Египтяне убивали и порабощали евреев – и им можно вступать в брак с евреями спустя три поколения². Потому что их злые страсти можно повернуть в другом направлении. (Действительно, нам предписано на примере их страсти к туме научиться такому же страстному отношению к кдуше.) Но амонитяне и моавитяне навсегда останутся немощными и бессильными, вяло барахтающимися в своем презрении к каким бы то ни было обязательствам вообще!³

Существует еще один тип, противоположный воодушевленности. Это – ׀, насмешник. ׀ отрицает, что хоть что-то на свете вообще может быть важным. Это не то что отсутствие страстности, это отсутствие мотива. Это человек с полным отсутствием мотиваций. И таким был Амалек. Все – дело случая⁴, и все прекрасно, пока вы не ждете от мира, что он принимает вас всерьез. Амалек желает жить в пост-религиозном, пост-идеологическом, чисто прагматическом мире, где СМИ готовы вышучивать все, что угодно, где наука лишает вещи глубины, где все культуры нивелированы⁵. В конце концов, и собственная жизнь в его глазах дешева – он разменяет ее на копейки, только бы помешать другому относиться к жизни вдумчиво, видеть в ней глубину⁶. Амалек лишен будущего в истории в еще большей степени, чем Амон и Моав. Он и его род в конечном счете самоуничтожатся⁷. Таков нравственный закон Вселенной.

¹ רמב"ם ספר המצות לא תעשה נג: שלא ישא גר עמוני ומואבי בת ישראל

² דברים כג ח: לא תתעב אדמי כי אחיך הוא
דברים כג ח-ט: לא תתעב מצרי כי גר הייתם בארצו בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ד'
רמב"ם ספר המצות לא תעשה נד: שלא להרחיק גר מזרע עשו (אדומי) מלהתחתן לקהל אלא עד שלשה דורות (וכן בסמ"ג ל"ת קטו)
רמב"ם ספר המצות לא תעשה נה: שלא להרחיק מצרי מלבא לקהל אלא עד שלושה דורות (וכן בסמ"ג ל"ת קיו)

³ אליהו כי טוב, ספר התודעה

⁴ רש"י במדבר כה יח: ד"ה אשר קרך בדרך: לשון מקרה

⁵ עיין במסילת ישרים פ"ה דליצנות אחת דוחה מאה תוכחות

⁶ רש"י במדבר כה יח: ד"ה אשר קרך בדרך: דבר אחר לשון קור וחום, צננך והפשירך מרתיתך, וגו'

⁷ במדבר כד כ: ראשית גוים עמלק ואחריתו עיד אובד

Евреи и воодушевление неразделимы. Когда Рамбам пишет, что мы должны стараться развивать в себе сбалансированную личность¹, он, безусловно, имеет в виду наличие страстности. Ибо, стоит нам поискать, как мы везде обнаруживаем тему שח. Тора сравнивается с огнем (הלא כה דברי כאש נאם ד')², хамец – аналог нашего йецер-а-ра – мы ищем с горящей свечой в руке. И остатки хамца мы уничтожаем именно с помощью огня – שריפת חמץ.

Продолжим. Огонь на жертвеннике в Храме был сочетанием огня Всевышнего и нашего огня³. «Нижний» огонь вызывал огонь Свыше, воодушевленность человека порождала соответствующий отклик Всевышнего⁴. (Огонь с Небес был не естественным огнем, а духовным⁵, и на деревянный жертвенник, покрытый медью, постоянно горевшее на нем пламя никак не действовало⁶.) Одним из чудес Первого Храма считалось то, что никакой дождь не мог погасить огонь на жертвеннике⁷, но человек, разумеется, не должен был полагаться на это чудо, а делать все возможное, чтобы поддерживать горение⁸. Точно так же мы не должны ждать, чтобы нечто нас воодушевило, чтобы нас «осенило вдохновение». Мы должны находить пути «разжигания» внутреннего огня, развивать личное видение, формировать горячее отношение к сложившейся концепции и следить, чтобы этот огонь не погас.

Огонь в человеке – это его страстность. А что такое Б-жественный огонь? Б-жественный огонь – это мидат-а-дин Всевышнего⁹, и этот огонь сжигает все, что находится вне служения Ему¹⁰. Он оставляет только чисто духовное. Б-г указывает нам очень точные пути и способы установления связи с ним. Корбан – это לחם אשה – «хлеб (пища) для огня»¹¹. Человек, совершающий жертвоприношение, должен сознавать, что

¹ הלכות דעות פ"א

² ירמיהו כג

³ חינוך קלב: כי מצוה זו בפני עצמה היא, כי מלבד אש הצריך לקרבן היו בווערים אש במזבח למצוה זו. וכמו שדרשו זכרונם לברכה (שם מה ע"א) שלש מערכות של אש מן הכתובים וגו'

⁴ ממעמקים, עמ' 89: התעוררות זו דלתתא גדול כוחה לגרום להתעוררות דלעילא

⁵ ממעמקים, עמ' 89: אש המזבח לא היתה אש טבעית, אלא אש רוחנית שהורתה על מידה עליונה (כעין השתלשלות מאותה מידה)

⁶ רבינו בחיי ו ג: המזבח הזה, הוא מזבח העולה, היה של עצי שטים והיה מצופה נחשת כעבי דינר זהב, והאש על המזבח תמיד לא תכבה לעולם, ולא היה הנחשת נתך ולא העץ נשרף, והיה נס גדול מי"ח נסים שהיו במקדש

⁷ משנה מסכת אבות פרק ה: עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש. לא הפילה אשה מריח בשר הקדש, ולא הסריח בשר הקדש מעולם, ולא נראה זבוב בבית המטבחים, ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול בעמר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, עומדים צפופים ומשתחוים רוחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים: רע"ב: ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה - ואע"פ שהמזבח במקום מגולה היה:

⁸ עיין ספר החינוך שהאריך בנקודה זו

⁹ רמב"ן, ויקרא א ט

¹⁰ ממעמקים, עמ' 89: מידת הדין שורפת ומכלה רק מה שראוי ולא מאומה יותר מזה

¹¹ במדבר, כח ב: קרבני לחמי לאשי ועוד

он приносит жертву, чтобы ее поглотил суровый огонь Всевышнего¹. Слово, которым здесь обозначен огонь, – שח, а не שח, потому что именно слово שח употреблено в описании событий у горы Синай², когда народ был предупрежден, что следует держаться подальше от огня, чтобы не быть поглощенным им: огонь при даровании Синайского Закона выражал аспект Суда Всевышнего.

(שמות כ א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר.

Египтяне грешили, и огонь Всевышнего низвергся на них – ויתהלך אש ארצה³ – как составная часть казни градом. Они преследовали евреев у Красного моря, и Свыше спустился столп огня⁴. Надав и Авиу не соблюли норм Суда Всевышнего с губительными последствиями⁵. Тонкая струйка Б-жественного огня вошла им в ноздри, и душа их отделилась от тела⁶. Страшная картина!

Однако что-то здесь непонятно. Разве всей целью жертвоприношения не является искупление прегрешения и приближение к Б-гу? Разве это не проявление милосердия Всевышнего? Разве не сказано, что Всевышний специально использует Свое Имя «йуд, кей, вав, кей» относительно корбанот, а не какие-то другие Имена, включая и то, что обозначает качество Суда⁷?

Дело в том, что закономерность, действительная для человека, проявляется и в действиях Б-га. Страстное стремление человека к добру лишается смысла, если ему не сопутствует страстное стремление уничтожить зло, и аналогично Всевышний указывает нам, что Его милосердие проявляется через килим Суда⁸. Этот мишпат также выражает доброту Всевышнего, потому что он дает нам возможность выбора, а значит – возможность заслужить награду. Это способ, которым Всевышний увеличивает до предела Свое дарование нам блага⁹.

¹ רש"י ג ט: יהא שוחט לשם האש

² שמות יט (טו) ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה רמב"ן, ויקרא א ט: ואמר אשה שמשמעו כאשר הראה אותך בהר במתן תורה והוא הקרבן במדת הדין

³ שמות ט כג

⁴ שמות יד כד: ... וישקוף ד' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים

⁵ במדבר ג ד: וימת נדב ואביהו לפני ד' בהקריבן אש זרה לפני ד' וע"פ ההסבר של הרשב"ם וכן בויקרא (שמיני) י א

⁶ ויקרא (שמיני) י ב: ותצא אש מלפני ד' ותאכל אותם ...

⁷ ספרי פנחס קמג, מנחות דף קי עמ' ב: שלא נאמר בהם לא קל ולא אלוקיד, ולא אלוקים, ולא שקי, ולא צבקות אלא יו"ד ק"א שם המיוחד

⁸ עיין במסילת ישרים שכותב על שלושה חידושים של מדת הרחמים של הקב"ה ואעפ"כ הדין קיים כי אם הכל רחמים אז אין מקום למערכת התורה להגיד שזה אמת וזה שקר, זו מצוה וזו עבירה כי הכל לפי מצב האדם. ובדעת תבונות הרמח"ל כותב שהקב"ה תמיד משתמש בכלים של הנהגת המשפט אפילו כשהוא רוצה לנהוג במדת רחמיו.

⁹ רמח"ל, דעת תבונות

И ведь, как мы понимаем, Б-жественный огонь – это все тот же столп огня, что сопровождал еврейский народ в пустыне¹.

И разве Всевышний не говорил с Моше из горящего куста²? Разве не с помощью этого огня он прислал нам весть об избавлении? Низкий куст – это угнетенные евреи. Внутри куста горит огонь, который не распространяется до его поверхности³. Огонь – это галут, или мидат-а-дин, которая к нему привела⁴. Но галут – это уже часть тikuна. משם יקבצך ומשם יקחך – «и оттуда (из сердцевины страданий) соберет тебя Г-сподь... и оттуда возьмет тебя»⁵. Б-г⁶ на самом деле говорит теперь с Моше изнутри огня. Потому что Провидение Всевышнего приводит к избавлению через опыт изгнания⁷. Куст не охвачен Судом Всевышнего – Суд Всевышнего трансформируется в хесед, что позволяет евреям выйти из изгнания⁸.

Итак, огонь – источник тепла и света – является одним из основных элементов мироздания. Б-жественный огонь и огонь еврейского народа вместе приходят на жертвенник, чтобы создать новую гармонию: не неподвижность сонного покоя, а бурную страстность как путь к духовному росту.

¹ שמות יג כא: ולילה בעמוד אש להאיר להם

² שמות ג ב: וירא ... בלבת אש מתוך הסנה

³ העמק דבר ג ג: את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה. צדדי הסנה מדוע אינו נאחז האש שבתוך גם את צדדי הסנה. וכן ברב הירש.

⁴ העמק דבר ג ג: ... מדוע דולק האש ... הבין שהוא בא להראותו שאש הדין וגזירת המלוכה לבה ובווערה בתוך הסנה, שהן עמו ואחיו השפלים ונדכאים

⁵ דברים ל ד

⁶ Или Его посланец.

⁷ העמק דבר שמות ג ד: מתוך הסנה. מאותו המקום שהלבת אש שם. משם קראו אלקים. ... שהשכינה בפנים ומטה הגזירה כפי ההשגחה.

⁸ העמק דבר ג ב ד"ה וירא והנה הסנה בווער באש והסנה איננו אוכל: ... איננו נאכל מיבעי ... אלא הפירוש שראה ... שהסנה מכלה את האש ... מעט מעט

См. рав Гирш, с. 24-5 (на англ. яз.), где сказано, что огонь символизирует Тору. Рав Гирш объясняет, что огонь был внутри куста, а не на всей его поверхности, так же как Тора должна проникнуть в нас, чтобы нас очистить.